

معمای بیگانگی

در اندیشه اجتماعی

تألیف

سید کمال‌الدین موسوی (عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد)

سکینه حیدرپور مرند

۱۳۹۰

انتشارات دانشگاه شاهد (۱۰۴)

سرشناسه:	موسوی، سیدکمال‌الدین، ۱۳۴۰.
عنوان و نام پدیدآور:	معمای بیگانگی در اندیشه اجتماعی / مولفین سیدکمال‌الدین موسوی، سکینه حیدریور مرند.
مشخصات نشر:	تهران: دانشگاه شاهد، مرکز چاپ و انتشارات، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری:	۱۵۲ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک:	۲۵۰۰۰ ریال: ۹۸-۳-۹۷۸-۹۶۴-۶۱۲-۹۸-۳.
یادداشت:	کتابنامه: ص ۱۴۵-۱۵۲.
یادداشت:	واژه‌نامه.
وضعیت فهرست نویسی:	فیا.
موضوع:	از خود بیگانگی (روانشناسی اجتماعی).
موضوع:	انزوای اجتماعی.
شناسه افزوده:	حیدریور مرند، سکینه، ۱۳۵۷.
شناسه افزوده:	دانشگاه شاهد، مرکز چاپ و انتشارات.
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۰ م ۸/م ۱۱۳۱/۸۸ HM
رده‌بندی دیویی:	۳۳۵/۴۳۸۳-۱
شماره کتابشناسی ملی:	۱۳۸۹۴۶۲.

انتشارات
معاونت پژوهشی
مرکز چاپ و انتشارات

تألیف:	سیدکمال‌الدین موسوی، سکینه حیدریور مرند
تعداد:	۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۰
چاپ:	شمیم
قیمت:	۲۵۰۰۰ ریال
نشانی ناشر:	تهران، ابتدای آزاد راه خلیج فارس، رویروی حرم مطهر امام خمینی (ره)، معاونت پژوهشی، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شاهد
تلفن:	۵۱۲۱۲۲۸۴
دورنگار:	۵۱۲۱۳۵۴۹

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

مقدمه

۹	بخش اول : مفهوم شناسی بیگانگی
۱۰	تعاریف بیگانگی
۱۷	اشکال و انواع بیگانگی

۳۲	بخش دوم : بیگانگی درآینه تاریخ
۳۳	بیگانگی در ادیان
۳۹	بیگانگی در اندیشه های فلسفی غرب
۵۰	بیگانگی در آراء متفکران مسلمان

۶۹	بخش سوم : بیگانگی در علوم اجتماعی معاصر
۷۰	بیگانگی در روان شناسی و روان شناسی اجتماعی
۷۵	بیگانگی در جامعه شناسی:
۷۵	الف: رویکرد نظم
۹۴	ب: رویکرد انتقادی و تضاد
۱۰۵	ج: مکتب فرانکفورت

	بخش چهارم : بیگانگی از تحصیل
۱۲۰	بیگانگی از تحصیل: آسیب شناسی نظام آموزشی
۱۲۹	بیگانگی اجتماعی و تحصیلی در برخی مطالعات تجربی
۱۴۱	سخن آخر

۱۴۵	فهرست منابع
-----	-------------

یکی از کاستی های دوره معاصر که جوامع بسیاری بدان مبتلا بوده و اذهان متفکران متعددی را به خود مشغول کرده است، مسئله بیگانگی و صور مختلف آن است. در ادبیات جامعه‌شناختی از مفهوم بیگانگی در معنای تنفر یا بیزاری، احساس انفصال، جدایی و دورافتادن فرد از خود، دیگران، جامعه و کار یاد کرده‌اند (محسنی تبریزی، ۱۳۷۰: ۳۰). کنیستون معتقد است که همواره در تعریف بیگانگی، باید بیگانگی از چه یا از که مدنظر قرارگیرد؛ به عبارت دیگر مشخص شود که چه چیزی یا چه کسی، موضوع بیگانگی است. میچل^۲ معتقد است که موضوع های بیگانگی متعدّدند. بیگانگی از خود^۱، بیگانگی از دیگران^۳ و بیگانگی از جامعه و نهادهای وابسته آن^۴ همگی اشکالی از بیگانگی اند (همان: ۳۰).

بیگانگی اجتماعی به فراگرد جداافتادگی و انفصال فرد از نظام ارزش‌ها و باورهای فرهنگی، هنجارها و نهادهای اجتماعی نیز اطلاق می‌شود. عموم جامعه‌شناسان، به تبیین و تشریح چگونگی مخدوش شدن روابط اجتماعی، بروز حالات و خصوصیات منفعلانه یا حتی پرخاشگرانه فرد در قبال جامعه و ساخت اجتماعی توجه دارند؛ از این رو اغلب در بررسی جامعه‌شناسانه بیگانگی، احساسات فرد نسبت به واقعیات اجتماعی (جامعه، نهادها، کار، مذهب، تحصیل و...) سنجیده می‌شود (قصابی، ۱۳۸۶: ص: ۳). پدیده بیگانگی مسئله ای تازه نیست بلکه قدمتی به دیرینگی جامعه انسانی دارد و با توجه به مقتضیات و شرایط تاریخی - اجتماعی در هر زمان، حالات متفاوتی به خود می‌گیرد. اریش فروم^۵ معتقد است که تاریخ بیگانگی به دوران پیامبران عهد عتیق بازمی‌گردد. قصه هبوط انسان از بهشت و جدایی وی از درگاه الهی، تصویری از بیگانگی انسان به دست می‌دهد اما، نکته اینجاست که از شروع قرن نوزدهم که با افزایش تولید اقتصادی، رشد سریع جمعیت، رشد شهرنشینی، ایجاد تقسیم کار و تخصصی شدن امور مصادف بوده است، هم انسان‌ها بیش از پیش به بیگانگی دچار شده‌اند و هم به مفهوم بیگانگی بیشتر توجه شده است. آنچه مسلم است اینکه امروزه بیگانگی در تمام گروه‌ها، طبقات و قشرهای اجتماعی به نوعی دیده می‌شود؛ همچنان که یک کارگر ممکن است نسبت به تولید و محصول کارش بیگانه شود، یک دانشمند نیز، نسبت

1- alienation

2- K. coison

3- M. tichell

4- Self- alienation

5- Other alienation

6- Social alienation

7- F. Fromm

به موضوع دانش خود، یک کارمند از کار اداری خویش، یک استاد از کار تدریس و در نهایت یک دانشجو می تواند از تحصیل و دانشگاه بیگانه شود.

بر این اساس، نوشتار حاضر، بررسی ابعاد مختلف بیگانگی را در چهارچوب نظام های فکری گوناگون در دستورکار خود قرار داده و از آنجا که به واسطه موضوع انتظار می رود بخشی از مخاطبان احتمالی این نوشتار را دانشجویان و دانشگاهیان عزیز تشکیل دهند، سلسله مباحث در نظامی منطقی تا مسئله بیگانگی از تحصیل دنبال شده است.

در اینجا لازم است از سازمان ملی جوانان که با حمایت های مؤثر خود، مسیر این پژوهش را هموار ساخت تشکر کنیم؛ همچنین از همکاران و استادان ارجمند که با راهنمایی های خود بر غنای این نوشتار افزودند قدر دانی کرده، برای ایشان، سلامتی و موفقیت را آرزو داریم.

سیدکمال الدین موسوی

سکینه حیدر پورمرند

بهار ۱۳۹۰

www.ketab.ir